

В.Я. Швець, Т.О. Єрохондіна

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ТА ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНІВ

У статті проведений аналіз інвестиційної діяльності на території Дніпропетровської та Донецької областей, визначені перспективи й тенденції інвестування. На основі проведеного дослідження виявлені проблеми й напрямки їх рішення.

ОЦЕНКА ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ДНЕПРОПЕТРОВСКОГО И ДОНЕЦКОГО РЕГИОНОВ

В статье проведен анализ инвестиционной деятельности на территории Днепропетровской и Донецкой областей, определены перспективы и тенденции инвестирования. На основе проведенного исследования выявлены проблемы и направления их решения.

ESTIMATION OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF DNIPROPETROVS'K AND DONETS'K REGIONS

In the article analysis of investment activity in territory of Ukraine and Donetsk area is carried out, prospects and investment tendencies are defined. On the basis of the conducted research problems and directions of their decision are revealed. Key words: investment attractiveness, region, Donetsk region, investments, strengthening investment, foreign investment, sources of investment, foreign direct investment, investment activity.

Трансформаційні процеси в економіці України обумовлюють зовсім нові умови інвестування, від результативності яких залежить стан виробничого потенціалу промисловості регіонів. Реальний стан та перспективи розвитку виробничого потенціалу регіону визначають інвестиційну політику, міжгалузеві пропорції, масштаби й темпи розвитку окремих галузей, напрями інвестування галузей регіональної економіки. У зв'язку з цим постає комплекс проблем пов'язаних з визначенням обсягів і напрямів інвестицій, вибору оптимальних варіантів вкладень, активізації інвестиційних процесів та удосконалення управління ними на регіональному рівні.

Соціально-економічні перетворення в

Україні, становлення ринкових структур спричиняють зміну принципів організації й функціонування інвестиційних процесів у регіонах. Значимість поглибленого дослідження проблеми регіональної інвестиційної діяльності визначається тим, що управління інвестиціями є найважливішим засобом структурного перетворення виробничого й соціального потенціалу України, підвищення ефективності його використання, проведення діючої державної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми має вагомий внесок у вивчення проблем оптимізації інвестиційних процесів, наукового дослідження методів

залучення інвестицій та формування шляхів підвищення ефективності їх використання як у галузевому, так і в регіональному аспектах, здійснили такі вітчизняні науковці як Бажал Ю.Н., Бандур С.І., Беленький П.Ю., Бланк І.А., Бойко Є.І., Гаврилюк О.В., Геєць В.М., Губський Б.В., Долішній М.І., Хміль Ф.І., Чумаченко М.Г., Школа І.М. та інші. В роботах Е. Гребеникова [1], В. Москаленко та О. Шипунової. [2]. Статті Харламової Г.О. [3], Танько К.С. [4], Качаєва Е.Д. [5], Петкової Л.О. [6] і І. Гафурова [7] присвячені вивченню регіональної специфіки інвестиційної діяльності й факторам, що визначають її стан.

Однак аналіз наукових публікацій показує, що залишаються невирішеними практичні аспекти даної проблематики і особливо питання постійного моніторингу сучасного стану інвестування з метою своєчасного та якісного регулювання. Інвестиційна привабливість – це якісна та кількісна характеристика внутрішнього та зовнішнього середовища об'єкта можливого інвестування [1].

Як відзначається в роботах [6, 7] інвестиційна активність визначається інвестиційною привабливістю регіонів. При цьому, інвестиційна привабливість визначається як система або сполучення різних об'єктивних ознак, засобів і можливостей, що сприяють в сукупності потенційний платоспроможний попит на інвестиції в даному регіоні. Вона формується із двох компонентів: рівня інвестиційного потенціалу, що визначається економічними, соціальними і природно-географічними факторами, і рівнем некомерційних інвестиційних ризиків, що обумовлено зовнішньою стосовно інвестора, макроекономічною й регіональною ситуацією. Значні прямі іноземні інвестиції у конкретну галузь у регіоні найчастіше пов'язані з упродовженням довгострокового інвестиційного проекту [2]. Також на надходження прямих іноземних інвестицій у ISSN 2072-1692 [8]. Головна суть інвестиційної привабливості полягає в реалізації стратегії отримання максимального прибутку від

вкладеного капіталу. Тому на сьогоднішній день, при розробці і прийнятті інвестиційних рішень, іноземний інвестор спирається на дослідження конкурентоспроможності регіональної економіки, а саме звертає увагу на регіони, які є більш привабливими.

Спираючись на оцінку економічного потенціалу регіонів [9], авторами були обрані дві лідируючі, в плані інвестиційної привабливості, області України: Дніпропетровська і Донецька.

Згідно з рейтингом інвестиційної привабливості регіонів, складеним Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій на 2013 рік [9] характеристика промислового потенціалу регіону може бути заснована на аналізі та порівнянні валового регіонального продукту, який являє собою суму валової доданої вартості, створеної всіма економічними суб'єктами на території регіону. Цей показник характеризує суму вкладів кожної організації у загальний обсяг виробництва регіону в грошовому вираженні. Виходячи з цього по ньому можна судити про обсяги виробництва та продажу товарів і послуг. Хоча при цьому необхідно враховувати, що цей показник змінюється прямо пропорційно рівню інфляції.

Серед областей України беззмінне лідерство за цим показником з 2000 року утримують Донецька та Дніпропетровська області.

Керуючись рейтингом інвестиційної привабливості регіонів [9], складеним Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій на 2013 рік, можна скласти таблицю (табл. 1) ранжирування інвестиційної привабливості регіонів України. У цій таблиці також буде враховуватися ранжування регіонів за складовими виробничого потенціалу.

Ця таблиця підтверджує фактичне лідерство Києва, Донецького і Дніпропетровського регіонів, виявленого за складовими виробничого потенціалу.

Дніпропетровська область є одним з найбільш економічно розвинених регіонів України. У 2010 році обсяг промислового

виробництва в регіоні виріс на 16%. У 2011 році – ще додатково на 5%. 2012 рік – об-

ласть почала зі зростанням промислового виробництва майже в 10% за січень.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В 2013 РОЦІ
(У НАПРЯМКУ ЗНИЖЕННЯ)

Таблиця 1

Ранг потенціалу	Ранг ризику	Регіон	Доля в національному потенціалі, %	Ранги складових виробничого потенціалу							
				Природно-сировинний	Соціально-трудовий	Господарчий	Інноваційний	Інституціональний	Інфраструктурний	Фінансовий	Сложивий
1	26	Київ	11,50	20	1	1	1	1	1	1	1
2	27	Донецька область	7,03	1	2	3	3	2	10	8	9
3	24	Дніпропетровська область	5,32	2	3	2	4	3	4	3	5
4	7	Харківська область	5,30	7	9	10	2	4	8	4	6
5	14	Одеська область	4,41	4	10	5	7	5	5	5	2
6	23	Запорізька область	3,90	12	5	6	5	9	18	6	8
7	5	Київська область	3,60	5	4	8	8	10	6	27	12
8	21	Львівська область	3,08	11	21	14	9	5	3	7	7
9	11	АР Крим	3,69	23	14	16	10	8	11	2	4
10	17	Миколаївська область	3,46	9	13	9	6	12	24	10	19
11	19	Полтавська область	3,42	14	7	4	14	11	16	9	13
12	25	Луганська область	3,21	10	6	13	11	7	26	26	27
13	12	Черкаська область	3,10	18	11	7	15	11	25	13	15
14	16	Севастополь	3,07	27	15	25	27	27	2	18	3
15	4	Рівненська область	3,04	6	24	11	22	22	20	16	23
16	20	Житомирська область	2,95	3	16	26	20	21	13	19	21
17	8	Чернігівська область	2,94	8	18	17	13	26	23	14	17
18	6	Івано-Франківська область	2,84	15	17	18	17	17	17	11	24
19	2	Кіровоградська область	2,79	20	8	12	12	23	22	24	26
20	13	Вінницька область	2,74	17	12	23	19	14	14	21	25
21	1	Волинська область	2,74	19	27	15	18	25	9	12	14
22	3	Сумська область	2,71	16	20	20	16	15	12	25	22
23	22	Хмельницька область	2,68	13	19	19	26	19	15	20	20
24	9	Закарпатська область	2,64	22	22	21	21	18	19	15	11
25	18	Херсонська область	2,54	21	23	22	24	13	27	22	13
26	10	Чернівецька область	2,42	25	25	24	23	24	7	17	10
27	15	Тернопільська область	2,27	24	26	27	25	20	21	23	18

Обсяг залучених прямих іноземних інвестицій в економіку області на сьогодні перевищив 8 млрд. дол. США. За цим показником Дніпропетровщина є національним лідером. Кожен шостий долар, вкладений іноземними інвесторами в Україну,

працює сьогодні в Дніпропетровській області. Тільки за 2010-2011 роки в умовах світової кризи в економіку області залучено більше 1 млрд. дол. США. Надра Дніпропетровської області є основою промисловості України. В регіоні зосереджено по-

над 50% від загального обсягу корисних копалин країни. Дніпропетровщина – це 100% загальнонаціональних запасів марганцевої і 90% залізної руди, а також майже половина всіх розвіданих запасів вугілля.

Перспективи залучення іноземних інвестицій – багатонадійні, оскільки є відсутньою жорстка конкуренція з боку національних підприємств, наявна кваліфікована та дешева робоча сила, достатньо ємний ринок сировини та великий ринок споживання. Високий відсоток прибутку в країнах зі зрілою ринковою економікою у порівнянні з Україною також характеризує вітчизняну економіку як привабливу для іноземного інвестора.

Обсяг іноземних інвестицій у Дніпропетровську область станом на жовтень 2011 р. перевищує 8 млрд. дол. Про це губернатор Дніпропетровської області Олександр Вілкул повідомив під час колегії облдержадміністрації, підводячи підсумки соціально-економічного розвитку регіону за 2011 рік, передає прес-служба Дніпропетровської облдержадміністрації.

«Усі ключові показники соціально-економічного розвитку області за 10 місяців перевиконано. Дніпропетровщина впевнено посідає першість серед регіонів України з залучення прямих іноземних інвестицій в економіку області – у жовтні їх обсяг перевищив 8 млрд. дол. Довіра інвестора – це за європейськими стандартами державного управління головний маркер успішності діяльності влади і головна передумова для стійкого економічного зростання та покращення добробуту громадян. Знаково, що відчутне зростання відбувається в рамках кластерів розвитку сільського господарства й будівництва, а також в таких галузях з високою доданою вартістю, як машинобудування та легка промисловість», – сказав Олександр Вілкул [11].

Обсяги промислового виробництва в області у січні-жовтні зросли на 5,9%. Найбільше зростання в машинобудуванні – на 30%, легкій промисловості – на 21,2%, випуску неметалевої мінеральної продукції – на 17,7%, обробці деревини – на 17,4%,

виробництві харчових продуктів – на 7,3%. Обсяги надходжень податків та зборів до зведеного бюджету області за 10 місяців цього року зросли в 1,4 рази, експорт товарів за 9 місяців – на 34,5% [10].

В економіку України іноземними інвесторами за 9 місяців 2011 р. направлено 4 млрд. 742,1 млн. дол. прямих інвестицій (акціонерного капіталу).

Майже всі прямі іноземні інвестиції в економіку Дніпропетровської області надходять з країн Європейського Союзу.

Нагадаємо, що за підсумками 2011 року Дніпропетровську область визнано лідером серед регіонів України за обсягом залучених іноземних інвестицій – \$ 8 млрд. за час незалежності і більш як 1,1 млрд. дол. за останній рік.

У Дніпропетровській області кількість інвестицій на одну людину в два рази більше, ніж в цілому по Україні.

За 11 місяців 2011 року в економіку Дніпропетровського регіону надходження прямих іноземних інвестицій збільшилися на 7,5%, порівняно з 2010 роком.

Про це заступник міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України Григорій Семчук заявив на засіданні колегії Дніпропетровської облдержадміністрації, присвяченій підбиттю підсумків за 2011 рік.

«За 11 місяців 2011 року в економіку регіону надходження прямих іноземних інвестицій збільшилися на 7,5%, порівняно з 2010 роком. У розрахунку на одну людину – це \$ 2,4 тис., у порівнянні з Україною, де \$ 1,06 тис. Це в два рази більше, ніж по всій Україні... Ви в своєму регіоні створюєте всі умови і тому до вас йде інвестор», – зазначив заступник міністра [11].

Збільшення обсягів іноземних інвестицій сьогодні – це зростання доходів населення в майбутньому. Сприяючи їх залученню, можна в перспективі розраховувати на збільшення робочих місць, підвищення рівня заробітної плати та отримання надійних соціальних гарантій. Аналіз інвестиційної привабливості Дніпропетровської

області дозволяє прогнозувати ріст залучення значних обсягів інвестування, а значить стабілізацію економічного та соціального стану області [12].

Донецька область, зокрема, і Донбас, загалом, мають хороші перспективи для залучення інвестицій. Ідеальне географічне розташування дозволяє отримувати вигоди від міжнародних торгових потоків і транспортних коридорів, які проходять їхньою територією. Можливо легко виходити на європейський ринок через порти Азовського і Чорного морів. При цьому через Чорне море можна швидко дістатися до ринків Туреччини і Близького Сходу. Особливе значення для інвестиційної привабливості України має сусідство з Росією, що є однією із динамічних економік країн BRICS (Brazil, Russia, India, China, South Africa) і представляє собою найважливіший ринок для українських експортерів. Тому стимулювання інвестицій має велике значення для успішного розвитку України й Донецька в довгостроковій перспективі [13].

Також Донецький регіон має розвинуті такі галузі, як енергетика, хімічна та нафтопереробна, машинобудівельна, харчова та переробна промисловості. Область має 110 км Азовського моря з унікальними рекреаційними зонами: національним парком «Святі гори», заповідниками «Хомутовський степ» та «Кам'яні могили», Слов'янський грязьовий курортом та Краснолиманським лісом. Має розвинуту транспортну інфраструктуру: Донецька залізнична дорога забезпечує 45% загального об'єму загрузки та 15% загального об'єму пасажирських перевозок. Автомобільні дороги мають найвищу оцінку за якістю по всій території України, Донецьк і Маріуполь – міжнародні аеропорти, місто Краматорськ – пасажиро-транспортний аеродром. Маріупольський морський порт щорічно оброблює 14 млн. т вантажу, дозволяючи приймати судна довжиною 240 м та з посадкою 8 м [14].

Але, експерти все ж таки відзначають погіршення інвестиційної привабливості Донецької області. Про це свідчить щоріч-

ний Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України, що був опублікований українським діловим журналом «Експерт-Україна» 17 грудня. Як показують результати Рейтингу, інвестиційної привабливості регіонів, для ключових металургійних регіонів його показники незначно погіршилися.

Донецька область за аналізом 2011-2012 років, як і раніше, по своєму потенціалу уступає лише Києву, однак частка її інвестиційного потенціалу скоротилася з 7,61% – до 6,15%, її частка інвестиційного ризику зросла з 6,63% – до 7,37%.

У Дніпропетровській області схожі тенденції. З одного боку, скоротився інвестиційний потенціал з 6,34% – до 5,86%, а з іншого боку – значно виросла частка інвестиційного ризику з 3,11% – до 6,73%.

У Луганській області відбулося деяке скорочення частки інвестиційного потенціалу з 3,31% – до 3,22%, однак при цьому скоротився інвестиційний ризик з 5,22% – до 4,3%.

Запорізька область виділяється тим, що є єдиною серед металургійних регіонів, у якій відбувається однозначно позитивне поліпшення інвестиційного клімату: ріст інвестиційного потенціалу з 3,73% – до 3,78% при скороченні ризику з 3,99% – до 3,61% [15].

Незважаючи на деяке скорочення або незначний приріст інвестиційної привабливості в металургійних регіонах, їхні питомі показники в інвестиційному ландшафті України як і раніше високі. Відповідно до класифікації інвестиційної привабливості Запорізька область ставиться до числа базисних регіонів, Луганська й Дніпропетровська – до регіонів-сублідерів, Донецька – до регіонів-лідерів [16].

Велика частина іноземних інвестицій Донецької області (84%) сконцентрована в 5 містах (Донецьк, Макіївка, Артемівськ, Маріуполь, Єнакієве). Усунення диспропорції розподілу іноземного капіталу життєво необхідно для повноцінного розвитку всіх міст і районів області.

Одним з механізмів ефективного впро-

вадження ринкових умов і наступної трансформації промислового потенціалу області є реалізація Програми науково-технічного розвитку Донецької області на період до 2020 року, розроблена разом з Академією Наук України, яка є стратегічним планом розвитку Донецької області. Надії в регіоні, також покладають і на Угоду про регіональний розвиток, підписану Донецькою обласною радою й Кабінетом Міністрів України, при підготовці якого відпрацьовані життєво важливі для регіону стратегічні проекти.

Для подальшого успішного залучення іноземних інвестицій в економіку області її діяльність повинна бути спрямована на:

- підвищення інвестиційної привабливості Дніпропетровської та Донецької областей;

- розширення поінформованості іноземних інвесторів щодо можливостей вкладення коштів у привабливі галузі економіки регіону (машинобудування, гірничо-металургійний комплекс, аграрний сектор, харчову промисловість);

- здійснення заходів, спрямованих на збільшення надходжень іноземного капіталу в підприємства області;

- здійснення постійного моніторингу та

аналізу інвестиційної діяльності в регіоні;

- підвищення обізнаності міжнародних ділових кіл про соціально-економічний потенціал та інвестиційні можливості підприємств регіону з визначенням пріоритетних заходів, спрямованих на досягнення цієї мети;

- координацію діяльності органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій області щодо підвищення рівня економічного розвитку і поширення інформації про інвестиційний імідж Дніпропетровського та Донецького регіонів у світі.

Слід більшу увагу наділяти до державних проектів з інвестування в промисловість та товари народного споживання, які мають найбільше значення для національної економіки. Також слід зменшити межі верхнього податку. Можливо на деякий час потрібно видалити з практики ПДВ для зменшення тіньової економіки, та зробити неефективним практику викрадання та списання з економіки грошей для власного споживання підприємцями. Зменшити на національному ринку кількість імпортних товарів. Збільшити експорт та провести у цьому напрямку додаткові законодавчі реформи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гребенникова, Е. Состояние инвестиционной деятельности в Украине возможности ее активизации [Текст] / Е. Гребенникова // *Економіка. Фінанси. Право.* – 2003. – № 2. – С. 14-18.
2. Москаленко, В.П. Современное состояние основных фондов в Украине и оптимизация источников финансирования инвестиций [Текст] / В.П. Москаленко, О.В. Шипунова // *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. пр. 1 наукове видання.* – Суми: УАБС. – 2004. – С. 386-392.
3. Харламова, Г.О. Неоднорідність інвестиційного простору України [Текст] / Г.О Харламова // *Актуальні проблеми економіки.* – 2006. – № 2. – С. 27-34.
4. Танько, К.С. Особливості розвитку інвестиційних процесів на регіональному рівні [Текст] / К.С. Танько // *Формування ринкових відносин в Україні.* – 2005. – № 1. – С. 17-20.
5. Качаєв, Ю.Д. Географічна сегментація ринку інвестицій в основний капітал України [Текст] / Ю.Д. Качаєв // *Фондовый рынок.* – 2000. – № 24. – С. 9-11.
6. Петкова, Л.О. Інвестиційна привабливість регіонів [Текст] / Л.О. Петкова // *Фінанси України.* – 2005. – № 9. – С. 40-47.
7. Гафуров, И. Инвестиционная привлекательность региона [Текст] / И. Гафуров // *Управление риском.* – 2005. – № 1. – С. 2-7.

8. Макаренко, М.В. ISSN 2072-1692 [Текст] / М.В. Макаренко // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2011. – № 46. – С. 190.

9. ukrstat.gov.ua

10. <http://www.potencial.org.ua/view/news/udnipropetrovskiy-oblasti-kilkist-investitsiy-na-odnu-lyudinu-v-dva-razi-bilshe-nig-v-tsilomu-po-ukraini.html>

11. Офіційний веб-сайт Дніпропетровської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.adm.dp.ua/OBLADM/Obldp.nsf/%28docweb%29/5071E152F267CE6DC22579C8002D6919?OpenDocument>

12. Програма формування позитивного міжнародного іміджу та розвитку міжнародних зв'язків Дніпропетровської області на 2011 – 2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oblrada.dp.ua/official-records/decisions/20/541>

13. <http://www.rbc.ua/ukr/newsline/show/obem-inostrannyh-investitsiy-v-dnepropetrovskuyu-obl-po->

24112011114100

14. donetskstat.gov.ua

15. Інвестиційна привабливість Донецької області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://blog.scm.com.ua/ua/2011/10/21/investitsiy-na-privablivist-donetskoyi-oblasti/>

16. Головне управління статистики у Донецькій області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.donetskstat.gov.ua>

ПРО АВТОРІВ

Швець Василь Якович – д.е.н., професор, завідувачий кафедрою менеджменту виробничої сфери Національного гірничого університету.

Єрохондіна Тетяна Олександрівна – к.т.н., доцент кафедри менеджменту виробничої сфери Національного гірничого університету.